

torum;» sed non diu relinquet virgam in manu impiorum. In hebraeo est ad verbum: *Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum*, quae verba eundem habent sensum; sed metaphora quietis eleganter explicat brevitate temporis, quo peccatores permittuntur regnare super justos: quamvis enim tempus quo regnant impii super justos, longum videri possit iis qui non cogitant aeternitatem, tamen iis qui certi sunt divina promissione regnum Sanctorum cum Christo sine fine duraturum, momentaneum videtur omne quod finem habet. Ait igitur: «Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum,» id est, erit quidem potestas peccatoris aliquando super justos ad eorum probationem, vel exercitationem, vel correctionem; sed erit quasi stans, non sedens; transitura, non manens; temporalis, non aeterna. «Ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas,» hoc est, ne iusti non perseverent in iustitia, si videant felicitatem iniquorum tam esse diuturnam, ut credi possit nullum finem habitura.

4. BENEFAC, DOMINE, BONIS ET RECTIS CORDE.

Quia dixerat periculum esse ne iusti scandalum paterentur ex nimis diuturna potestate iniquorum, convertit se ad Deum, atque precatur ut benefaciat bonis, liberando videlicet eos velociter a potestate impiorum, aut certe patientiam illis et consolationem internam copiose suppeditando; et simul admonet ac docet illos vere esse bonos, qui sunt «recti corde,» id est, qui non scandalizantur de iudicio Dei, sed in bonam partem accipiunt omnia quae Deus facit, etiamsi permittat impios dominari quantumvis diuturno tempore. Illi enim sunt recti corde, qui conformant cor suum, id est, iudicium et voluntatem, cum rectissima regula iudicii et voluntatis Dei, etiamsi non intelligant cur Deus hoc aut illud faciat, vel fieri permittat; de his scribitur in alio Psalmo: «Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde!» Isti enim acquiescunt in omnibus Deo, et placet illis Deus, et illi placent Deo, quomodo lignum rectum in pavimento recto optime collocatur et quiet; lignum autem distortum non potest collocari, nec quiescere, nisi in loco distorto.

PSALMUS CXXVI

SECUNDUM HEBREOS.

V. v. — 1. Canticum graduum.

In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

5. DECLINANTES AUTEM IN OBLIGATIONES, ADDEDET DOMINUS CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM: PAX SUPER ISRAEL.

Occasione ultimi verbi versiculi superioris, quo bona optabantur rectis corde, subiungit Propheta terribilem comminationem iis qui declinant a rectitudine cordis, ac dicit eos, qui declinant a rectitudine ad tortuositatem, et in persecutione vel tribulatione perdunt sustinentiam, ac vel per fidem negant, vel de Deo queruntur ac murmurant, eos «cum operantibus iniquitatem,» id est, cum ipsis persecutoribus atque impiis hominibus, in iudicium adducendos, quoniam, ut ait S. Iacobus cap. II: «Qui totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus;» et tum demum separatis omnibus malis de medio bonorum, pax vera et sempiterna erit «super Israel,» id est, super populum Dei. Hoc loco magna est quaestio de verbo illo *obligationes*, et quidem alii alia dicunt: sed ego, ut permitto unumquemque abundare in sensu suo, ita si debeat hic versiculus coherere cum superiore, et si conciliandi sunt codices latini cum graecis et hebraeis, nihil dubito quin latinus Interpres scripserit *obligationes*, non tam respiciens ad rem quae ligatur et stringitur per obligationem, quam ad ipsam obliquitatem et tortuositatem, quae cernitur in fune, dum aliquid ligatur; neque enim obligari potest aliquid, nisi funis, aliquo directus, torqueatur, et in circulos ducatur. Id ita esse, primo, colligitur ex voce hebraica, quae proprie *obliquitatem* significat, et a S. Hieronymo redditur *pravitatem*; deinde ex voce graeca, quam Euthymius explicat per obliquitatem et perversitatem. Denique ex ratione continuationis: nam si per *obligationes* intelligamus obligationes ad aliquid faciendum, ut sunt vota, iuramenta, promissa, pacta, et similia, vix percipi poterit quod sibi hoc loco Propheta velit; si vero per *obligationes* intelligantur nodi et tortuositates quae opponuntur rectitudini cordis, de qua proxime fuerat locutus, omnia optime cohaerebunt. Interpres igitur Vulgatus obscure quidem, sed vere et proprie locutus est.

V. s. h. — Canticum graduum.

Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus quasi somniantes.

Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude.

Tunc dicent in gentibus: Magnificavit Dominus facere cum istis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus sicut latantes.

4. Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut rivus in austro.

5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

6. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua:

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut rivus in austro.

Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminandum sementem, veniens veniet in exultatione, portans manipulos suos.

Argumentum. — «Compositum est carmen, quum pars populi exsilio Babylonico redisset. Strophae duae: vers. 1-3, quanta fuit laetitia nostra, quum de exsilio nos Jova reduceret! 4-6, revoca, Jova, caeteros quoque omnes, ut fiant tunc fortunati sequatur melior.» Maurer. Aliis tamen cum Hengstenberg censet, in secunda stropha (vers. 4) non caeterorum captivorum reditum peti, sed liberationis perfectionem, nempe ut Iudaei in patriam reversi a Samaritanorum persecutione liberentur.

1. Canticum ascensionum.

Quum se (suum favorem) vertit Jova ad captivitatem (captivos) Sionis, fuimus ut somniantes.

2. Tunc plenum fuit risu os nostrum, et lingua nostra clamore laeto;

tunc dixerunt inter gentes: «Praecclare egit Jova cum istis.»

3. Praecclare Jova egerat nobiscum, eramus laeti.

4. Verte te, Jova, ad captivitatem (calamitatem) nostram, ita sis nobis, ut torrens in austro (regionibus aestu solis exsiccatis).

5. Qui serunt cum lacrymis (inter lacrymas), cum laeto clamore metent (aliis metant).

6. Vadit (propr. *vadendo*), vadit et flet (propr. *flendo*), qui portat tractum (gall. *la poignée*, vel *le jet*) seminis; venit, venit (aliis, *veniat*, *veniat*) cum laeto clamore, qui portat manipulos suos.

NOTE.

Vers. 1. Maurer, *quum reduceret Jova captivos*, etc., Ewaldus, *quum Jova converterit*, puta in meliorem statum; Hengstenberg, *quando Dominus se vertit ad reversionem*, etc. Vers. 3. Maurer, *egit, sumus*. — Vers. 4. Altus: Opes copiosae largire nobis, ut copiosae sint aquae torrentium australium. Ewaldus, *converte Jova, nostras calamitates, quasi torrentes in terras siccitas inducens*, Maurer, *reduc Jova, captivos (caeteros) nostros, ut torrentes in austro*, i. e. quemadmodum qui in terris calidis per aestatem exsiccati erant torrentes pluvio anni tempore aquis se replent terramque aridam iterum irrigant, sic fac, o Jova, ut desolata haec terra suis iterum repleatur incolis, a suis iterum excolatur colonis. — Vers. 5. Proverbialis sententia, qua significatur, *tristibus laeta solere succedere*. Similitudo deprompta est a seminantibus, quibus, dum terrae semina committunt, adversa quaeque occurrant, quae lacrymas saepe elent pauperulo agricolae, qui incertum messis proventum reputat; quas ipsas tamen molestias laetissima messis excipit atque compensat.

Psalmus hic apertissime loquitur de reversione a captivitate et ascensione ad patriam, et convenit proprie in tempus illud, quo decretum Cyri de solvenda captivitate Judaeorum primum promulgatum est: quod quidem figura fuit Evangelii, quo nobis annuntiata est remissio peccatorum, et ascensio ad caelestem Jerusalem.

EXPLICATIO PSALMI.

1. IN CONVERTENDO DOMINUS CAPTIVITATEM SION, FACTI SUMUS Sicut CONSOLATI.

Latinus Interpres voluit ad verbum reddere verba graeca, et ideo minus latine locutus videtur. S. Hieronymus sententiam, non verba secutus, ita reddidit: *Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut somniantes*. Vere enim vox hebraica *somniantes* significat, et sensus est: Cum primum auditum est a nobis decretum relaxationis et reversionis in patriam, pro gaudio vix credere potuimus quod dicebatur, et nobis non videre et audire, sed somnare videbamur. Simile quid accidit patriarcho Jacob, Gen. xly, qui cum audisset filium suum Joseph vivere, quem jamdudum mortuum luxerat, quasi de gravi somno evigilans non credebatur. Sanctus etiam Petrus, Act. xii, de carcere praeter spem mirabiliter liberatus, existimabat se v. m. videre. Porro Septuaginta Interpretes verterunt, *consolati*, quia ex nimia consolatione fiebat ut sibi Iudei somnare viderentur. Sed perspicua erit lectio, si utrumque jungamus hoc modo: *Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus ea nimia consolatione et laetitia quasi somniantes nos liberatos; vel, si placeat, hic esse potest sensus: Facti sumus sicut consolati*, id est, facti sumus ut sunt ii, qui consolationem post magnam tribulationem accipiunt, id est, hilares et jucundi ex tristibus et merentibus. Hanc ineffabilem consolationem vere expeririunt, qui serio convertuntur ad Deum, et contempta spe saeculi, atque omnium rerum terrenarum cupiditate deposita, dirigunt pedes suos in viam pacis. Intelligunt enim quam ineffabile bonum sit, erui de captivitate diaboli, et de profundo gehennae, et ad veram libertatem atque aeternam pacem in caelesti patria possidendam, Deo vocante et ducente, preparari.

2. Tunc REPLETUM EST GAUDIO OS NOSTRUM, ET LINGUA NOSTRA EXULTATIONE.

Ex consolatione interna prodit laetitia externa, quae in hilaritate vultus et in voce exultationis

agnoscitur. « Tunc, » inquit, id est, ubi auditus est bonus nuntius liberationis, « repletum est gaudio os nostrum, » id est, facies nostra hilaris et jucunda apparuit, et lingua nostra prorupit in verba laetitia et jubilationis. In hebraeo pro gaudio habetur *risus*; sed in idem recidit sententia: risus enim laetitia signum est. Si quis autem velit per os non intelligere faciem, sed quod proprie dicitur os, sensus erit: Repletum est os nostrum laetis vocibus et laudibus, et idem significabitur per verba sequentia, « et lingua nostra exultatione, » quae repetitio est in Psalmis frequentissima.

3. Tunc DICENT INTER GENTES: MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE CUM EIS.

Nuntius LOUIS LUGIS liberationis, sicut eos qui liberati sunt, affecit ingenti laetitia; ita etiam alios, qui hoc audierunt, magna admiratione replevit, et ideo dixerunt: « Magnificavit Dominus facere cum eis, » id est, magnifice gessit se Dominus cum populo suo. Quamvis enim Cyrus fuerit, qui populum Hebraeorum ex tam longa captivitate liberavit, tamen omnes facile intelligebant id factum esse divino instinctu; nam liberatio facta est ipso tempore, quo Deus per Hieremiam praedixerat esse faciendam, id est, post annos septuaginta; et Cyrus ipse, lib. I *Esdrae*, cap. 1, agnoscit imperium orbis terre a Deo caeli sibi tributum, et ab eodem Deo jussum esse templum in Hierusalem aedificare, populumque dimittere; et denique nunquam sperandum erat ut rex ullus sponte sua, et sine ullo pretio tot millia captivorum dimitteret, nec solum dimitteret, sed etiam magnis donis oneratos dimitteret. Itaque merito gentes omnes tam magnum beneficium divinae Providentiae tribuebant. Sed cur Propheta utitur hoc loco tempore futuro, cum paulo ante usus sit tempore praeterito? dixit enim: « Tunc repletum est gaudio os nostrum, » unde consequens erat ut diceret: « Tunc dixerunt inter gentes? » Hebraeus codex utrumque verbum ponit in tempore futuro, quod tamen, secundum con-

suetudinem linguae hebraicae, utrumque verti potest in tempus praeteritum. Sed codex graecus, quem secutus est Interpres latinus, primum ponit in praeterito, secundum in futuro. Fortasse igitur hic est hebraismus, et accipiendum est tempus futurum pro praeterito. Fortasse etiam illud, *tunc*, hoc loco non significat tempus liberationis jam praeteritum, sed tempus divulgationis hujus rei ad gentes etiam longe positas, quod erat futurum, ut sensus sit: Cum perveniet fama hujus rei ad gentes longe positas, tunc dicent inter se gentes: « Magna fecit Deus cum populo Judaeorum. » Neque minus haec admiratio gentium locum habet, cum homines, qui de hoc mundo sunt, vident aliquos qui de mundo erant, mundo terga vertere, et ad patriam caelestem per viam verae virtutis et Christi imitationis ascendere. Mundus enim non diligit quidem eos, qui de mundo non sunt, sed miratur tamen, et Deum in illis et cum illis esse negare non potest.

4. MAGNIFICAVIT DOMINUS FACERE NOBISCUM, FACTI SUMUS LETANTES.

Approbat liberati quod gentes dicunt, quia vera dicunt, ac si ita subjungerent: Vere Dominus magnifice se nobiscum gessit, et praeter meritum et spem nostram egit nobiscum, cum de tam miserabili captivitate nos ad dulcissimam patriam revocavit; et ideo facti sumus letantes, qui sub iugo captivitatis gemebamur moerentes.

5. CONVERTE, DOMINE, CAPTIVITATEM NOSTRAM, Sicut TORRENS IN AUSTRUM.

Quoniam non statim omnes captivi reversi sunt, sed primum aliqui cum Esdra, deinde alii cum Nehemia, ideo qui primi redierant, precantur Deum pro plena atque integra reversione captivorum. Utitur vero similitudine torrentis, qui flante austro plenissime et velocissime fluere solet. Dicunt igitur: « Convertite, Domine, captivitatem nostram, » id est, fac ut revertantur captivi nostri, qui adhuc remanent in terra aliena, plane omnes, et quam citissime, ut sit plena et velox reductio, qualis esse solet earum rerum, quas torrens secum abripit et devolvit, quando flante austro tum pluvius de caelo cadentibus, tum rivibus liquefactis et de montibus fluentibus impletur. Sed multo magis spiritualibus peregrinis haec precatio necessaria est: quamvis enim jam aliqui ad patriam pervenerint, tamen multi adhuc peregrinantur: plurimi etiam amare coeperunt captivitatem, et affixi rebus temporalibus, de patria nihil cogitant; ideo necesse est ut Deus, instar torrentis, austro flante violenter eos compellat, et quasi cogat ascendere. Denique tum isti, tum illi, adhuc ex parte captivi tenentur; omnes enim expectant, ut liberetur omnis creatura a servitute corruptionis, et ipsi etiam in caelo beati expectant redemptionem corporis

sui. Pro hac igitur perfecta libertate filiorum Dei, de qua loquitur Apostolus ad Rom. viii, recte precamur: « Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austro. » Quod attinet ad verba, in hebraico et graeco codice habetur, *torrens*, sive *rivus aquarum*, in numero multitudinis, et casu accusandi; sed probabile est in graecis antiquis et magis correctis fuisse *ταρταρες*; id est *torrens*, non *ταρταρες*, id est *torrentes*. Nam S. Hieronymus, in *Commentario* ubi exponit editionem Septuaginta, legit *torrens*, et S. Augustinus similiter legit *torrens*. Verbum autem hebraicum potest intelligi tam in casu nominandi quam accusandi: sed in sensu nulla difficultas est. Nam idem est sensus, sive dicamus: « Convertite captivitatem nostram, » ut torrens convertit et trahit omnia secura; sive: « Convertite captivitatem nostram, » ut torrentem protrudis et impellis, quando austro flante impletur aquis. Major questio est de nomine *Austri*, siquidem recentiores quidam accurati et docti contendunt, nomine *Austri* non debere intelligi ventum, sed regionem australem desertam et aridam, qualia sunt deserta Arabiae; ac sensum hujus loci esse vult: « Convertite captivitatem nostram, » sicut torrentes fluunt in locis aridis et desertis: sic enim laetificabit nos reversio captivorum, quomodo laetificavit loca arida fluentibus aquis. Sed nobis veneranda est Patrum auctoritas: nam Septuaginta Interpretes sine dubio per *Astrum* intellexerunt ventum: id enim proprie significat *αυρος*, qua voce hoc loco usi sunt; deinde S. Hieronymus, S. Augustinus, Theodoretus, Euthymius, et alii veteres tum graeci, tum latini agnoscunt hoc loco similitudinem venti australis liquefacientis nives, et congregantis nubes, atque eo modo torrentes implentis. Ratio etiam connexionis, et nomen *torrens*, huic expositioni favere videtur. Utitur enim Propheta nomine *torrentium*, ut significet plenitudinem reversionis captivorum; per loca vero deserta et arida rivuli quidam fluere solent, non autem torrentes pleni et magni, quos ingentes pluviae vel nives de montibus fluentes faciunt. At, inquit, vox hebraica non significat ventum, sed australem plagam, vel loca arida et deserta. Respondeo, quod saepe respondi, non debere restringi significationes vocum hebraicorum ad hebraica dictionaria: major enim fides habenda est Septuaginta Interpretibus et S. Hieronymo, quam omnibus dictionariis; et quemadmodum vox graeca *αυρος* significat ventum australem, et inde transferitur aliquando ad significandam regionem, unde ventus ille spirat: sic etiam fieri potest in vox hebraica *negheb*, quam ipsi volunt significare plagam australem, transferatur etiam ad significandam ventum australem, et hoc loco ita accipiendum esse hanc vocem veterum auctoritas scilicet nobis persuadet.

6. QUI SEMINANT IN LACRYMIS, IN EXULTATIONE METENT.

Posteaquam rogavit Propheta Deum, ut reducat ad patriam omnes captivos, exhortatur ipsos captivos, ut libenter suscipiant laborem ambulandi et ascendendi, neque retineantur amore earum rerum, quas in terra aliena possidebant, quoniam in patria sua multo plura et meliora invenient. Utitur autem similitudine apertissima seminantis et metentis. Seminans enim ordinarie in lacrymis seminat, id est, cum dolore et gemitu, quia cogitur triticum suum projicere in terram, neque scit an unquam illud recuperabit, ac proinde videtur laborare et fatigari, ut opes suas amittat : sed quando messis venit, cum magno gaudio metit, quia videt triticum suum, quod videbatur dum seminaretur, amissum, non solum non perisse, sed cum maximo fenore redditum sibi fuisse. Sed hæc exhortatio apud spirituales peregrinos præcipue locum habet. Qui enim captivitatem diligunt, et amore mundi capti, de cælesti patria nihil cogitant, si existimant justorum iter ad cælum, nihil esse aliud nisi jacturam et detrimentum. Qui enim vere peregrini sunt, et ad patriam cælestem ascendunt, opes suas pauperibus largiuntur, qui nunquam restituent, sine pretio vel præmio laborant, ut fratres suos doceant, ut Apostolus faciebat, sponte seipsi voluptatibus privant : quæ stultitia esse videtur iis qui nesciunt quid ista pariant. Sed hoc nihil est aliud, nisi seminare in lacrymis, ut postea tempore suo cum exultatione metant : quod si ii, qui captivitatem adhuc amant, attente considerarent, certe ipsi etiam mutato consilio, ascendere inciperent, et sua omnia, licet cum sensu aliquo doloris, interim seminarent, ut paulo post in cælesti patria cum exultatione meterent.

7. EUNTES IBANT ET FLEBANT, MITTENTES SEMINA SUA.

8. VENIENTES AUTEM VENIENT CUM EXULTATIONE, PORTANTES MANIPULOS SUOS.

Describit paulo fusius et clarius morem seminantis et metentis. « Euntes, inquit, ibant, » id est, rustici ex domo sua exeuntes ibant ad agrum, « et flebant mittentes semina sua, » id est, cum dolore spargebant triticum suum in terram, videntes se privati interim opibus suis non sine dolore quesitis. Sed postea « venientes » ex agro tempore messis, « venient » domum « cum exul-

tatione portantes manipulos suos, » id est, referentes pro paucis granis integros manipulos spicarum. Neque curavit Propheta similitudinem applicare, quia facile erat unicuique id per se facere. Utitur hæc eadem similitudine Apostolus II Cor. ix : « Qui parva seminat, parva et metet. » Et quoniam similitudo admirabilis est, non erit inutile considerare quibus in rebus semen cum eleemosyna comparetur, ut magis animentur qui ascensionis in corde suo disponunt ad opes suas libentissime cum pauperibus communicandas. Primum igitur granum, quod seminatur, res est exigua, et tamen producit tantam granorum multitudinem, ut incredibile videatur : sic etiam eleemosyna res est in se vilis, cum sit actio humana et temporaria, et per organum corporis corruptibilis facta, et tamen producit non multas pecunias, aut panes, aut vestes, sed regnum sempiternum : quomodo si granum tritici seminatum non produceret spicam triticeam, sed spicam auream plenam, gemmis pretiosis loco granorum. Deinde granum seminatum debet corrumpi et perdi, alioqui non nasceretur, juxta illud Evangelii : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. » sic eleemosyna debet donari, non commutari, et donari iis qui non possunt retribuere ; denique debet amitti ac perdi sine ulla spe recuperationis in hæc vita : ita enim corrupta et perita iterum nascitur, et fructum plurimum parit in æterna vita. Denique seminatum granum eget sole et pluvia, ut germinare possit : sic etiam eleemosyna, ut alia omnia bona opera, eget sole divine gratiæ et pluvia sanguinis Mediatoris, id est, requirunt, si meritoria esse debeant, ut fiant ex gratia Dei, quæ nascitur ex Christi sanguine : tunc enim res in se minima efficitur maxima ratione virtutis, quam ex gratia recipit ; et sic non solum meritoria de congruo, sed etiam de condigno, ut scholæ loquuntur, meritoria est vite æternæ. Sed hoc interest inter sationem tritici, et distributionem eleemosynæ recte factam, quod plurima sunt, quæ facere possunt, ut qui seminavit in lacrymis triticum, in exultatione non metat : nam et potest seminatum granum deficiente imbre non nasci ; et potest natum a bruchis, vel nebulis corrumpi ; et potest jam maturum a furibus diripi, vel incendio perdi. At eleemosyna ex charitate facta, salva est, quippe in celo reconditur, ubi nec bruchi, neque nebulæ, neque fures accessum ullum habent. Igitur qui spirituale semen in lacrymis seminat, in exultatione fructum magnum sine ulla dubitatione metet.

PSALMUS CXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

2. Vanum est vobis ante lucem surgere : surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris :

Cum dederit dilectis suis somnum :
3. Ecce hæreditas Domini, filii : merces, fructus ventris.

4. Sicut sagitta in manu potentis, ita filii excussorum.

5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis : non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

V. s. n. — Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Frustra vobis est de mane surgere [al. *con-surgere*] : postquam sederitis, qui manducatis panem dolorum : sic dabit diligentibus se somnum.

Ecce hereditas Domini, filii : merces, fructus ventris.

Sicut sagitta in manu potentis, ita filii juventutis.

Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis : non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.

Argumentum. — Docet, nihil proficere hominum labores, nisi Deo juvante, itaque ex Jova pendere habitationem, securitatem, quantum, victum, liberorum stirpem.

1. Canticum ascensionum, Salomonis *carmen*,

Nisi Jova exstruat domum,
frustra laborant (gall. *se fatigant*) structores ejus in eo (labore) ;
nisi Jova custodiat urbem,
frustra vigilat custos.

2. Frustra vobis est, o matutinantes surgere,
retardantes sedere (quiescere a labore), comedentes panem laborum :
sic dat Jova dilecto suo per somnum.

3. Ecce donum (prop. *hæreditas*) Jovæ sunt liberi,
præmium est fructus uteri.

4. Sicut sagittæ in manu herois,
sic sunt filii juventutis.

5. Beatus vir, qui implevit pharetram suam illis (sagittis) !
Non confundentur quando dicent (causam) cum inimicis suis in porta.

NOTE.

Vers. 1. In eo : Maurer, in ea, domo scilicet. — Vers. 2. Alii, *morantes sedendo*, operi faciendo in seram usque noctem assidentes. *Laborum*, magno labore paratum. *Sic*, i. e. tot ac tanta bona, quot et qualia vos multa opera queritis. Rosenmuil. *ita dabit dilecto suo somnum : ita*, i. e. quemadmodum vos frustra fatigamini, ut vix pouxillum somno et quieti indulgeatis, ita e diverso Deus iis, quos diligit, quiete e sine curis dormire concedit. Alius, *vere* (profecto) *dat Deus dilectis suis somnum*. — Vers. 4. *Lycorum* genuit, i. e. adulti et robustiores, quales firmissimum præsidium solent esse domus paternæ et senescentium parentum, quod ipsum significatur eo, quod dicuntur esse *sicut sagitta in manu herois*. Alius

cum Vulg. filii excussorum, puta qui plurimis ærumnis vexantur, ut *neorim* sit particip. *Paul* verbi קקק excussit. Cæterum hæc filiorum cum hasilibus comparatio Arabibus etiam familiaris est. — Vers. 5. *Confundentur*, i. e. causa cadent, puta patres talibus filiis stipati. Alii ad filios referunt, ob plural. numerum, sed sine idonea causa, eodem tamen sensu.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVI

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Cant. cum Graduum Salomonis.

Psalmus hic semper mihi visus est supra modum obscurus, et nunc etiam post longum studium lateor me non perfecte assqui litterarum sensum. Probabiliter expositio videtur esse illa, quam tradiderunt Græci. S. J.annes Chrysostomus, Theodoretus et Euthymius, quod videlicet pertinet hæc prophetica exhortatio, sive admonitio, ad populum Hætarorum post reversionem a captivitate Babilonica, quando laborabat in ædificanda domo Dei, et respectuere videtur titulus: *Canticum graduum Salomonis*; tribuitur enim Salomoni hæc adhortatio, quoniam ipse prior ædificavit domum Domini et civitatem Jerusalem amplificavit, et multis bonis replevit. Ipse igitur commode introducit, qui admonet Zorobabelum, qui fuit quasi alter Salomon, quomodo se gerere debeat in domo et civitate reedificanda, custodienda et amplificanda. Sed altiore sensus verus Salomon, id est *poetifcus*, Christus, qui est *pax nostra*, juxta Apostolum, admonet eos qui ad veram pacem aspirant, et aspirando ascendunt de valle lacrymarum ad visionem pacis, Jerusalem celestem, quomodo debeant edificare et custodire domum, sive civitatem Ecclesie; tum etiam quia unusquisque sibi per bona opera domum edificare debet in celo, eamque custodire, ut ad eam suo tempore feliciter inhabitandam, perpetuoque possidendam, ascendat. Scio nonnullorum in Scripturis, per *ædificationem domus*, intelligi *secunditatem sive copiam filiarum*. Sed nunc Psalmum communis expositio Patrum de vera domo Dei, id est, de templo, sive materiali, sive mystico, non de carnali filiorum copia intelligendum esse docuit.

EXPLICATIO PSALMI.

4. NISI DOMINUS ÆDIFICAVERIT DOMUM, IN VANUM LABORAVERUNT QUI ÆDIFICANT EAM.

Hæc dicuntur Judæis ædificantibus domum Dei, id est templum, quando infeliciter opus procedebat, impediens vicinis gentibus, ut scribitur in I lib. *Esdræ*. Admonentur autem, ut cogitent, nihil valere opera hominum, nisi primarius ædificator Deus adsit; et ideo non solum operentur manibus, sed etiam corde et ore Deum invocent, et in ejus adiutorio præcipue fidant. « Nisi Dominus ædificaverit domum, » id est, nisi Dominus invocatus cum fiducia operantibus adfuerit, « In vanum laboraverunt qui ædificant eam, » id est, omnis labor frustra consumptus est, et frustra etiam deinceps consumitur. Hæc eadem dicuntur præpositis Ecclesie, qui predicatione verbi Dei convertere nituntur homines ad Deum, et ex his templum Domini, id est Ecclesiam, edificare, juxta illud I *Corinth.* in: « Dei ædificatio estis; » et ibidem: « Ut sapiens architectus fundamentum posuit, alius autem superædificat; » sed nisi adsit ille principalis architectus, qui dixit *Math. xiv*: « Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam, » in vanum ædificant homines, frustra prædicant doctores verbi Dei, dicente Domino: « Sine me nihil potestis facere, » *Joan. xvi*. Denique dicuntur eadem unicuique nostrum, qui domum nobis per actus fidei, spei et charitatis in celo edificare

debemus: domus enim Dei, ut S. Augustinus ait serm. 22 *De Verbis Apostoli*, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur, neque ullus in celesti patria civis admittitur, qui talem domum non ante paraverit. Sed hæc domus magis orando et gemendo, quam operando fabricatur, quia « non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, » II *Cor. iii*.

2. NISI DOMINUS CUSTODIERIT CIVITATEM, FRUSTRA VIGILAT, QUI CUSTODIT EAM.

Cum civitas Hierusalem post captivitatem ædificaretur, simul ædificanda et simul custodienda erat, ut testatur Scriptura in lib. II *Esdræ*. Gentes enim que in circuitu erant, non solum impedire conabantur ædificationem, sed etiam demoliri quod ædificatum fuerat: et ideo filii Israel una manu gladium tenebant, altera faciabant opus, et multi eorum dispositi ad custodiendum, perpetuas agebant excubias. Sed nihilominus toti vigiliis suis nihil proficessent, nisi Dominus civitatem custodire voluisset. Hoc item contingere certum est præpositis Ecclesie, qui simul ædificare Ecclesiam, et simul custodire debent: veramquam enim in medio inimicorum, qui nihil magis oderunt, quam Ecclesie amplificationem. Et quamvis episcopis ad hoc detur in Ecclesia locus altior, ut quasi « specula omnia prospiciere, et populum custodire possint, tamen neque corda

penetrant, neque ubique cum omnibus esse possunt; ideo « nisi Dominus custodiat civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. » Hoc ipsum singulis nobis accidere sciet, ut dum per bona opera domum nobis ædificamus, non desint hostes, qui variis tentationibus destruere moliantur ædificum inchoatum; unde nos Apostolus armat, scribens *Ephes. cap. vi*, dum dicit: « Accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo; » et infra: « In omnibus sustinetes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Sed nisi Dominus nobis adsit, et nos sæpe dormitantes custodiat, et pro nobis pugnet, frustra erit omnis labor noster.

3. VANUM EST VOBIS ANTE LUCEM SURGERE: SURGITE POSTQUAM SEDERITIS, QUI MANDUCATIS PANEM DOLORIS.

Filii Israel præ nimia sollicitudine, dum in angustiis essent, ante lucem opus ædificationis aggrediebantur, ideo monet illos Spiritus Sanctus nihil profuturum quod ante lucem operari inciperint, nisi Dominus illis adfuerit; sed si Dominum adiutorem haberint, et in illo spem suam possuerint, opus prospere successurum, etiamsi post necessariam quietem, orto jam sole operi se accingant. « Vanum, inquit, est vobis ante lucem surgere, » ad opus videlicet ædificationis prosequendum; ubi subintelligendum est: Nisi Dominus ædificaverit domum, vel « custodierit civitatem; » et ideo confidentes in Domino, et illum auxilium invocantes, « surgite postquam sederitis, » id est, postnocturnam atque necessariam quietem, surgite ad opus, « qui manducatis panem doloris, » id est, vos, qui in angustia et oppressione nunc vivitis propter infestationem continuam inimicorum. Sed in sensu magis intento a Spiritu Sancto momentum præpositi Ecclesie, et singuli etiam fideles, ut in ædificanda domo, sive communi, sive particulari, non magis fidant operationi, quam orationi; sed imitentur Dominum, qui per noctes vigilabat in oratione, juxta illud *Luce. vi*: « Fra' pernoctans in oratione Dei » et interdiu concionabatur, et miraculis sermonem confirmabat; necnon Apostolos imitentur, qui in *Act. cap. vi*, dicunt: « Nos autem orationi et ministerio verbi instantes erimus. » « Vanum, inquit, vobis est ante lucem surgere, » id est, totum tempus consumere in ædificatione vel custodia. « Surgite postquam sederitis, » id est, surgite ad opus postquam sederitis, vacantes quieti contemplationis et orationis. « Qui manducatis panem doloris, » id est, vos, qui præ desiderio celestis patrie assidue gemitis et dicitis: « Fugerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus? » Qui enim valde amant, dum non possunt frui presentia rei amate, sustentantur interim desiderio et gemitu, et eo modo lacrymæ fiunt illis panes die ac nocte, id est, in prandio et cena.

In hebræo non habetur illud, *surgite*; sed videtur Septuaginta legisse paulo aliter quam nunc habetur in nostris codicibus; ubi enim nunc est *σπκ*, id est *surgere*, ipsi videtur legisse *σπκ*, *surgite*; et quamvis Euthymius ex greco codice legat *surgere*, tamen veteres Patres legunt *surgite*, ut S. Hieronymus et S. Augustinus in *Commentario*; et videtur etiam S. Joannes Chrysostomus ita legisse. Denique ita legit S. Hilarius, qui, ut S. Hieronymus scribit in lib. *De Scripturis Ecclesiasticis*, imitatus est Origenem in explanatione Psalmorum. Certum autem est Origenem et alios veteres Græcos et Latinos habuisse codices correctiores, quam unus Euthymius habuerit, nisi forte Euthymius etiam legerit *surgite*, sed corrigendum putaverit esse textum, unius litteræ mutatione: nam *ἐπισημα* est *surgere*, et *ἐπισημα* est *surgite*.

4. CUM DEDERIT DILECTIS SUIS SOMNUM, ECCE HEREDITAS DOMINI, FILII MERCES, FRUCTUS VENTRIS.

Post exhortationem et admonitionem, addit Propheta consolationem, prædicans, fore ut post præsentem tribulationem, det Dominus pacem et quietem populo suo, et tunc filios Israel manifeste futuros Dei hereditatem, et potentissimos atque fortissimos, ut nullos deinceps hostes passuri sint; quæ Propheta respicit novum populum, id est, Ecclesiam Christi, cujus typus erat templum, et civitas ipsa Hierusalem. Nam, ut S. Augustinus demonstrat lib. XVIII *De Civitate Dei*, cap. XLV, Judæis post civitatis et templi instaurationem omnia in deterius prolapsa sunt, donec per Vespasianum et Titum iterum civitas eversa, et templum incensum fuit. At igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum pacem et quietem Dominus populo suo dederit, mittens ad illos verum Salomonem, qui templum verum, id est, Ecclesiam suam fundabit et propagabit, atque ipsos etiam imperatores orbis terræ illi subjiciet. « Ecce hereditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, ecce tunc apparebit, quod hereditas Domini erunt filii pluri, juxta illud *Psalm. ii*: « Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terre; » et « merces » ejusdem Christi Domini erit « fructus ventris, » filii videlicet plurimi, juxta illud *Isai. lxxi*: « Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum. » Nam, ut sæpe monemus, frequentissime in Psalmis idipsum bis repetitur. Itaque idem est, *hereditas Domini filii*, et *merces fructus ventris*, id est, Christi Domini hereditas et merces erunt multi filii, qui nihil aliud sunt, nisi fructus ventris. Atque hæc expositio est conformis hebræo textui, ubi vox illa, *fructus*, est nominativa casus, non genitivus; sed in iditione græca vox *fructus* est casus genitivi, et ideo juxta græcum codicem sensus erit, quod filiorum multi-

Indo erit *hereditas Domini, et merces Christi*, qui Christus vere proprieque *fructus ventris* fuit, cum non ex viro, sed ex sola Virgine ortum habuerit; et hæc fortasse verior est expositio, quoniam verbum hebraicum potest motatis punctis reddi per genitivum, sed verbum græcum non potest reddi per nominativum. Proinde si codices omnes conciliandi sint, hæc posterior expositio priori anteponenda erit. Jam vero si Psalmus explicetur secundum alioquem sensum, in hoc versiculo prædicatur felicitas ecclesie Hierusalem, quæ post somnum mortis temporariæ in resurrectione manet eos, qui sicut oportebat ad patriam sempiternam passibus amoris et fidei ascendere properarunt. Alii igitur: « Cum dederit dilectis suis somnum, » id est, cum post varios labores et certamina dederit Deus omnibus dilectis suis, tam prepositis Ecclesie edificatoriibus, quam privatis fidelibus domum sibi per opera bona fabricantibus, somnum beate mortis, » et eorum hereditas Domini, filii merces fructus ventris, » id est, tunc apparebit in die ultimi iudicii, quod filii Dei sint ipsius Dei hereditas, quia tunc dilecti salutem æternam consequentur, et post hoc transibunt in æternam Dei possessionem et hereditatem; et iidem filii erunt merces Christi, qui est « fructus ventris, » quia salus electorum est Christi merces: ipse est enim, qui gratiam et gloriam electis suis patiendo et moriendo promeruit. Non multum autem refert, quod in hebræo habetur, *sic dabit dilecto suo somnum*, pro eo quod nos habemus in græca et latina versione, *cum dederit dilectis suis somnum*; nam particula hebraica כן multa significat, nimirum sic, vere, tunc, etc. Itaque reddi potest, *tunc dabit*, id est, post illas tribulationes dabit, et sensus in idem recidit; vox autem לידו *lido*, *dilecto suo*, potest etiam legi *hereditas, dilectis suis*; et sic legunt Septuaginta et S. Hieronymus, qui habuerunt codices sine punctis, quæ a Rabbiniis postea addita sunt; et si forte necessario legendum esset, *dilecto suo*, exponeremus unicuique dilecto suo, vel dilecto populo suo, quod est idem cum eo quod nos habemus, *dilectis suis*.

5. SICUT SAGITTE IN MANU POTENTIS, ITA FILII EXCURSORUM.

Declarat his verbis Propheta potentiam filiorum Christi, qui sunt ejus hereditas et merces, ac dicit fore potentissimos, quales sunt sagitte in manu viri robustissimi, quæ maximo impetu jaciuntur, et omnia perumpunt; loquitur autem de spirituali potentia servorum Christi, quæ non minus cernitur in actione quar in passione; nam et cum instar tonitruum et fulguris terrefaciunt, et convertunt infideles ad fidem, vel peccatores ad penitentiam, efficacia prædicationis, splendore sanctitatis et miraculorum virtute; et quando tormenta omnium generum, incredibili patientia et fortitudine, ad mortem usque decertantes pro

fide et pietate tolerant, quid sunt aliud nisi « sagitte in manu potentis? » Sed cur filii isti tam fortes dicuntur *filii excursorum*? quia filii sunt hominum ejectorum et expulsoorum a mundo quasi quisquiliæ et rejectamenta, videlicet filii Prophetarum et Apostolorum; nam de Prophetis Apostolus dicit *Hebr. xi*: « Alii vero ludibria et verbera experti, insuper et vinula, et carceres; tentati sunt, lapidati sunt, secti sunt, in occasione gladii mortui sunt; circumierunt in melotis, et in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. » De Apostolis dicit idem Paulus, *I Cor. iv*: « Puto quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus; usque in hæc horam esurimus, et sitimus, et nudus sumus, et colaphis cadimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimus, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramur, tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. » Et tamen isti iam excessi, et rejecti, fortissimi fuerunt, et de mundo et de demonibus mirabiliter triumpharunt. Horum filii sunt omnes electi, qui sicut sagitte in manu potentis hostes vulnerarunt et vicerunt. Scio locum istum varie tam a veteribus, quam a recentioribus exponi, sed, ut alias dixi, unusquisque in suo sensu abundat, ubi nullum subsistit fidei periculum. Neque refert quod S. Hieronymus ex hebræo vertat, *filii juventutis*, ubi nos habemus, *filios excursorum*, et versionem suam defendat in epist. ad *Marcellam*, de questionibus super hunc Psalmum: nam vox hebraica utrumque significat, et *juventutem* et *excursionem*; proinde versio Septuaginta et nostra Vulgata editio non repugnant textui originali. Neque reprobramus S. Hieronymi intelligentiam, siquidem electi ut sunt *filii excursorum*, quia filii Prophetarum et Apostolorum a mundo reprobratorum, ita sunt etiam *filii juventutis*, quia sunt per regenerationem et renovationem juvenes facti, ac per hoc alacres, et fortes, et expediti ad bellum contra spirituales hostes. Sed in futuro sæculo, ac præsertim in die resurrectionis et ultimi iudicii, maxime apparebit quam sint potentes isti *filii excursorum*, qui tunc per resurrectionem gloriosam erunt veri *filii juventutis*, quia « renovabuntur et aquilæ juvenutis » eorum: « stabunt enim in magna constantia adversus eos qui se apostasiaverunt, » ut dicitur *1. Pet. v*; et adversarii « videntes turbabuntur timore horribili, et dicent: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, » etc.; et *Psal. cxlix*: « Gladii accipites in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis ejus. »

6. BEATUS VIR, QUI IMPLEVIT DESIDERIUM SUUM EX IPSIS: NON CONFUNDETUR, CUM LOQUETUR INIMICIS SUIS IN PORTA.

Concluditur Psalmus per epiphonema, acclamando ipsi Domino Christo: « Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis, » id est, vere felix est ille, Christus videlicet, « qui implevit desiderium suum ex ipsis » filiis, quoniam perduxit ad finem desiderium suum, quod erat videndi salutem et gloriam filiorum suorum, pro quibus tam multa fecit et pertulit, et ideo « non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta, » id est, in ultimo iudicio, quod exerebitur in amplissima porta: id est, in conventu totius mundi, « non confundetur, cum loquetur inimicis suis » demonibus et hominibus iniquis; sed eos potius confundet et convincet injustitiæ et imbecillitatis: tota enim contentio Christi cum diabolo et ministris ejus, ab initio mundi usque ad finem, fuit circa salutem generis humani, quod totum ad inferos secum diabolus pertrahere semper conatus est. Atque ad hunc finem singulis ætatis persecutiones Judæorum, paganorum, hereticorum, iniquorum omnis generis, adversus Ecclesiam excitavit. Sed cum in die iudicii conspicietur tot millia electorum cum Christo gloriose regnantium et triumphantium, et iustissime coronatorum, et contra sublata erit iniquis omnis potestas, et ad æterna supplicia iuste damnatis nulla spes erit bella renovandi, tunc ipse Christus non confundetur, sed confundet omnes inimicos suos. In hebræo habetur: *Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis*, sagittis videlicet. Septuaginta Seniores maluerunt explicare metaphoram; et quia implere pha-

retam sagittis, significat implere domum fortissimi filii, ideo maluerunt vertere: « Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis, » hoc est, pro voto et desiderio implevit domum suam filiis optimis et robustissimis. Illud autem, *non confundetur, cum loquetur inimicis suis*, in hebraico et græco codice habetur in numero multitudinis, *non confundentur, cum loquentur*. Non est improbabile in aliquo textu vitio scriptorum esse numerum variatum: non enim verisimile est interpretem latinum vel græcum de industria numerum mutasse. Et cum S. Hieronymus et S. Augustinus in *Commentario* legant in singulari, *non confundetur, cum loquetur*, et contra S. Hilarius et S. Joannes Chrysostomus legant in numero multitudinis, *non confundentur, cum loquentur*, necesse est ut græci codices fuerint varii, sicut etiam latini codices Vulgati varii sunt; sed utraque lectio vera est: nam et de Christo vere dicitur: « Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta; » et de electis filiis Dei vere etiam dicitur: « Non confundentur, cum loquentur inimicis suis in porta, » cum scriptum sit *Sap. v*: « Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt. » Illud autem, *in porta*, interpretati sumus, in *ultimo iudicio*, quoniam, ut diximus in explicatione psalmi *cxvi*, apud Hebræos in portis civitatum conveniebat multitudo populi ad iudicia; et præterea ex doctrina S. Augustini in expositione hujus versiculi, *in porta loqui*, est, *publice loqui*, sicut loqui in cubiculo, est loqui occulte et secreta. Quoniam igitur ultimum iudicium palam et publice, et in conspectu omnium hominum et angelorum fiet, rectissime dicitur *in porta fieri*, et Christus atque electi ejus recte *inimicis suis loqui* dicuntur *in porta*.

PSALMUS CXXVIII.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. Canticum graduum.

- Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus.
- Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit.
 - Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tue.
 - Filii tui sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ tue.
 - Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.
 - Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
 - Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

V. s. h. — Canticum graduum.

- Beatus omnis, qui timet Dominum, qui ambulat in viis ejus.
- Laborem manuum tuarum [h. palmarum] cum comederis, beatus tu, et bene tibi erit.
- Uxor tua sicut vitis fructifera in penetralibus domus tue.
- Filii tui sicut germina olivarum, in circuitu mensæ tue.
- Ecce sic benedicetur viro qui timet [h. timenti] Dominum.
- Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas [h. vide] bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.
- Et videas filios filiorum tuorum, pacem [h. pacem] super Israel.

Argumentum. — Duarum stropharum carmen : vers. 1-3, felicem hominem pium I privita pariter ille, 1-6 atque publica utitur salute.

1. Canticum ascensionum.

Beatus omnis, qui timet Jovam,
qui ambulat in viis ejus.

2. Laborem manuum tuarum nã tu comedes,
o te felicem et fortunatum!3. Uxor tua ut vitis frugifera est
in penetralibus (intima parte) domus tuæ;
filii tui ut surculi olearum (densi, vel læte crescentes)
circum mensam tuam.4. Ecce (considerate!), nam sic benedicetur vir,
qui timet Jovam.5. Benedicet te Jova ex Sione,
et cum voluptate adspice felicitatem Hierosolymã
omnes dies vitæ tuæ.6. Et adspice filios filiorum tuorum.
Pax (vel *salus*) super Israellem!

NOTE.

Vers. 1. Vel, *beatus omnis tu, qui times, etc.* — Vers. 2. Oratio convertitur ad ipsum pium. *O te, etc.* vel, *beatus es tu, et bonum est tibi.* — Vers. 3. « Uxorem idecirco cum vite conferri vult Kimchi, quod, ut vitis omnium arborum sola intra domum plantari potest, ita tamen ut illius rami foras mittantur, quo calore solis gaudeant : ita uxor domi deitescere seque continere debeat, nec unquam in publicum prodire, sed liberos foras ad obeunda domestica mittere, non secus ac vitis domi satè rami foras mittuntur. Simplicius dicere, conferri uxorem cum vite propter fecunditatem, que maxime in vite commendatur. Per hæc verba, in *interiora domus tuæ*, significare vult, honestam et pudicam matronam domi se continere clausam, non foras vagari sicut meretrices, » etc. Muisius. — Vers. 5. *Adspice*, imperativus est fidei et promittentis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

Videtur hic Psalmus S. Hilario et S. Augustino juxta littere corticem ita de temporalibus bonis, quorum promissio propria Testamenti veteris est, agere ut necessarium sit mysticum sensum invenire, si ad christianorum mores accommodari debeat. Sed fortasse non erit difficile ita illum exponere, ut simul ad Testamentum vetus, et ad novum, ad bona Hierusalem terrene et celestis pertineat. Est igitur argumentum hujus Psalmi, exhortatio ad pietatem, proposita ingenti mercede virtutis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. BEATI OMNES QUI TIMENT DOMINUM, QUI AMBULANT IN VIIS EJUS.

Docet Propheta redeuntes a captivitate quomodo

se gerere debeant, si nolint iterum in captivitatem reverti, sed perpetuo frui bonis Hierusalem, quæ doctrina utrisque peregrinis convenit, tam iis qui peregrinabantur a patria terrena, atque ad

eam ascendere cupiebant, quam iis qui peregrinantur a patria celesti, atque ad eam redire festinant. Ait igitur : « Beati omnes qui timent Dominum, » id est, illi omnes, sive viri, sive feminae, sive magni, sive parvi, sive nobiles, sive ignobiles, sive domini, sive servi, sive docti, sive indocti, denique omnes omnino nullis exceptis, tunc solum vere beati erunt, id est, fortunati, contenti, hilares, in optimo statu constituti, quem statum omnes desiderant, si Deum vere timerint, id est, si Deum offendere formidaverint, atque eo timore muniti, a Dei gratia, quæ fons est omnium honorum, nunquam exiderint. Signum autem sancti hujus timoris est, si « in viis ejus, » id est, in præceptis ejus ambulaverint. Nam timor iste sanctus ex amore procedit, et Dominus ait *Joan. xiv* : « Si diligitis me, mandata mea servate; » et iterum : « Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me; » et iterum : « Qui non diligit me, sermones meos non servat. »

2. LABORES MANUUM TUARUM QUIA MANDUCABIS.
BEATUS ES, ET BENE TIBI ERIT.

Incipit enumerare felicitates hominis timentis Deum, atque ad eum ipsum sermonem dirigit, dicens : Prima felicitas tua erit, quod « manducabis labores manuum tuarum, » id est, frueris iis bonis que labore manuum, sive operum tuorum acquisieris. Quo loco diligenter considerandum est, non ponere Prophetam felicitatem piarum in magna copia divitiarum, sed in iis bonis que proprio labore acquiruntur, que ordinare modica esse solent. Magnæ enim divitiæ, vel ex hereditate parentum, vel ex rapina et usura, aliisque malis artibus plerumque habentur. Laudat S. Hieronymus in epist. ad *Hottibiam*, Quest. 1, vulgarem illam sententiam : « Dives aut iniquus, aut iniqui hæres. » Quare idem Propheta in *Psal. xxxvi*, 16, dicit : « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas; » et in *Psal. lxxii* : « Ecce ipsi peccatores, et abundantes in seculo obtinuerunt divitias; » et in *Psal. cxlii* : « Promptuarum eorum plena cruentantia ex hoc in illud, oves eorum fetosæ abundantes in egressibus suis, boves eorum crasse, non est ruina materie, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Beatus populus, ejus Dominus Deus ejus. » Itaque S. David non Hebraeis tantum, sed etiam christianis concionatur, cum non ponat felicitatem in magnis divitiis; sed in eo solum, quod vivant de suis justis laboribus; ubi duo vitia extrema reprehendit : unum, eorum qui labores horum manducant; alterum, eorum qui ne suam quidem laborem manducant, sed avare recondunt, ut divitias augeant. Illi igitur soli beati sunt, qui labores manuum suarum manducant. Quod si forte aliqui timentes Deum, et ambulantes in viis ejus, non possint frui bonis suis, sed esurire et sitire cogantur, quod bona sua ab aliis direpta fuerint, non propterea falsa

erit promissio quæ hoc loco habetur : nam si Deus quibusdam amicis suis permittit, ut cupiant saturari de micis quæ cadunt de mensis divitum, ut de Lazaro mandico legimus *Luc. xvi*, et nemo illis eas micis tribuat, dat sine dubio illis Deus aliquid longe melius, videlicet « gaudium de tribulatione, » ut Apostolus dicit ad *Hebr. x*, « rapinam honorum vestrorum cum gaudio suscepistis; » et de se ipso dicit, *II Cor. vii* : « Superabundo gaudio in omni tribulatione nostra; » et tunc sensus hujus versiculi hic erit : « Laborem manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit, » id est, nunc manducabis laborem, id est, de gaudio laboris et tribulationis reficieris; postea vero de fructu ipso laboris, id est, de premio honorum operum saginaberis; et ideo nunc « beatus es » in spe, et postea « bene tibi erit, » in re. Atque hoc proprie pertinet ad spirituales peregrinos, qui gaudent tribulatione inopie et ærummarum, scientes quod « tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei effusa est in cordibus nostris, » *Rom. v*. Quod attinet ad verba, in hebræo est, *labores manuum*, ut nos habemus; sed in græco videtur esse, *labores fructuum*, et sic plurimi vertunt et legunt ex græco. Sed vox græca *καρπῶν*, et *fructus*, et *volas manuum* significat. Proinde Septuaginta proximæ verterunt hebraicam vocem כֹּפֶר, que proprie *volas manuum* significat. Igitur nostra editio Vulgata plane concordat cum originali hebraico et cum editione Septuaginta.

3. UXOR TUA Sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Hæc est altera felicitas timentis Deum, et ambulantis « in viis Domini, » quod si forte uxorem ducere voluerit, unam tantum ducet, campæ non ad libidinem explendam, sed ad filiorum procreationem accipiet, ut Angelus Tobiam monuit dicens : « Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; » et ipse Tobias vere dixit : « Domine, tu scis quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed solo posteritatis amore, » *Tob. vi* et *viii*. Ait igitur : « Uxor tua, » non *uiores*, non *concupiscentia tua*, « sicut vitis abundans, » id est, multos pariens filios, ut vitis fecunda multos racemos, « in lateribus domus tuæ, » id est, intus manens, ut modesta et pudica, et eorum domus interioris habens, dum vir de his que foris sunt, cogitat. S. Hieronymus vertit, in *penetralibus domus*, quoniam de lateribus interioribus hoc loco agitur. Sed quamvis hæc felicitas quedam sit, tamen ut intelligamus non magnam esse felicitatem, Deus multis magnisque amicis suis, etiam conjugatis, hæc felicitatem non dedit, ut Abrahamo et Saræ, Isaaco et Rebeccæ, Zachariæ et Elizabethæ; multis etiam inspiravit desiderium et propositum sanctæ virginitalis, ut creditur de sanctis propheta-

tis Elia et Hieremia, et scitur de B. Virgine Maria, S. Joanne Baptista, S. Joseph, et aliis prope infinitis, quos certe Deus non privasset felicitate conjugii et fecunditatis carnalis, si non esset virginitas donum longe excellentius. Adde quod sancti viri, qui vel conjugio caruerunt, vel sterilitatem sortiti sunt, non fuerunt privati felicitate fecunditatis, sed eam habuerunt alterius generis, et sine comparatione majorem. Christus imprimis, qui caput est omnium Sanctorum, non habuit carnalem uxorem, neque filios carnales, sed habuit tamen sponsam Ecclesiam, et filios spirituales innumerabiles. Sic etiam Abraham unum habuit filium ex Sara, sed per fidem factus est pater multarum gentium; omnes enim fideles *filii Abraham* dicuntur ab Apostolo, *Rom. iv*; et quod mirabile est, viri sancti non solum patres, sed etiam matres sunt eorum quos ad fidem, vel ad penitentiam convertunt: patres enim sunt prædicando verbo aut exemplo, et matres gemendo pro eis, et orando. Idem enim Apostolus *patrem* se dicit, *I Cor. iv*, cum ait: «Non ut confundam vos hec scribo, sed ut filios meos charissimos moneo; nam etsi decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres, nam per Evangelium ego vos genui.» Alibi vero se *matrem* dicit, cum ait *ad Gal. iv*: «Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.» Quod si placet spiritualibus filiis assignare patrem et matrem, quamvis ab eodem homine generentur et pariuntur, dicere poterimus *patrem* esse amorem Dei et proximi, *matrem* esse sapientiam; vere enim amor est, qui filios gignit; sed per sapientiam gignit, dum sapienter loquens, et Scripturas explanans persuadet auditoribus fidem, aut penitentiam. Sic enim de sapientia scribitur *Sap. viii*: «Hanc amavi, et exquisivi a juventute mea, et quesivi sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum formæ illius.»

4. FILII TUI SICUT NOVELLÆ OLIVARUM IN CIRCVITU MENSE TUE.

Tertia felicitas hic describitur, educatio videlicet filiorum. Viri enim timentes Deum, et ambulantes «in viis ejus», non tantum filios multos, sed etiam bonos et bene moratos habebunt, quoniam ab infantia illos docebunt timere Deum, et ambulare «in viis ejus.» Sic igitur ait: «Filii tui sicut novellæ olivarum,» id est, similes erunt arbusculis optimis, quales sunt oleæ, quæ semper virent, et fructum dulcissimum faciunt; non autem similes erunt rubis, aut spinis, aut sterilibus plantis; erunt autem «in circuitu mensæ tuæ,» ut eos omnes simul videns, et cum eis convivens et convalescens, majorem ex illis delectationem capias. Quæ omnia conveniunt etiam in filios spirituales, quos cum Pater Verbo Dei pascit, et proficere videt, mirifice gaudet, et cum Apostolo dicit: «Gaudium meum et corona

mea, sic state in Domino charissimi.» *Philipp. iv*.

5. ECCE SIC BENEDICETUR HOMO QUI TIME T DEUM.

6. BENEDICAT TIBI DOMINUS EX SION, ET TIME DEUS BONA JERUSALEM OMNIBUS DIEBUS VITÆ TUE.

7. ET VIDEAS FILIOS FILIORUM TUORUM, PACEM SUPER ISRAEL.

Quarta est hæc felicitas, quod videlicet videtur Deum non solum de bonis propriis gaudium habere debeat, sed etiam de communibus. Ideo addit, quod ita sit a Deo, qui habitat in Sion, benedicendus, ut videat civitatem suam Hierusalem abundantem omnibus bonis, toto tempore vitæ suæ, et videat in ea civitate filios filiorum similiter beatos et felices; et denique pacem, quæ omnia bona conservat et custodit, stabilem videat super populum Israel. Sed alio sensu, et magis proprio, atque a Spiritu Sancto intento, hic describitur felicitas tanto major tribus superioribus, quantum distat cælum a terra, et Deus a creaturis; et propterea non eam narrando, sed prædicando Propheta proponit. «Ecce,» inquit, præter omnia quæ dicta sunt, «sic benedicetur homo, qui timet Dominum,» nimirum dicetur illi: «Benedicat tibi Dominus ex Sion,» id est, non solum benedicat tibi Dominus de terra, temporalia bona tribuens, sed etiam benedicat ex monte sancto suo, ex altissimo habitaculo suo, tibi quæ præstat, ut «videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ suæ,» id est, videas Deum, in quo sunt omnia bona Hierusalem, «omnibus diebus vitæ tuæ,» id est, in æternum, et in sæculum sæculi: nam cum anima sit immortalis, et corpus etiam post brevem somnum mortis temporalis sit resurrecturum ad vitam immortalem, certe bona quæ hic videmus, non videmus omnibus diebus vitæ nostræ, sed per minimam partem dicuntur vitæ nostræ, ut vere cum Jacob dicere possimus: «Dies vitæ nostræ,» quibus in terra peregrinamur, «pauci sunt et mali,» sed bona cælestis Hierusalem vere videbimus omnibus diebus vitæ nostræ, qui sine fine erunt: sicut etiam omnes iniqui videbunt mala Babylonis omnibus diebus æternæ mortis suæ. Neque mirum est, quod non dixerit Propheta: Ut possideas bona Hierusalem; sed: «Ut videas,» quoniam vera bona Hierusalem videndo possidentur, siquidem in visione Dei perfecta beatitudo consistit. «Similes,» inquit Joannes in *I Epist. cap. v*, «ei erimus,» id est beatissimi et felicissimi, et quasi dii quidam, «quoniam videbimus eum sicuti est.» Accedit ad gaudium beatorum quod videbunt in patria illa cælesti «filios filiorum suorum,» id est, non solum illos quos ipsi per se Deo genuerunt, sed etiam, qui per filios suos spirituales, et per «filios filiorum,» usque ad mundi consummationem ad Deum adducti fuerint; et de omnibus, tantum de propriis et ad se pertinentibus, gaude-

bunt. Denique accedit ad consummationem felicitatis, quod videbunt «pacem super Israel,» pacem firmam et stabilem, quæ securissimos reddet omnes habitatores Hierusalem usque in æternum: videbunt enim omnes suos inimicos perfecte sub-

jectos sub scabello pedum Christi, id est, in profundam gehennam detrusos: æternis vinculis alligatos: «terra enim scabellum est pedum Dei;» iniqui autem omnes sub terram conclusi jacebunt per sæcula sempiterna.

PSALMUS CXXIX.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicat nunc Israel;

2. Sæpe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.

4. Dominus justus concidit cervicem peccatorum.

5. Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

6. Fiant sicut fenum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit:

7. De quo non implevit manum suam messor, et sinum suum qui manipulos colligit.

8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

Argumentum. — Compositum carmen, quo tempore exilio redierant Judæi. Strophæ duæ: vers. 1-4, ex multis etisque gravissimis malis Israelæ Jova eripuit; 5-8, excidant (vel *excident*) ausis suis omnes illius hostes!

1. Canticum ascensionum.

Multum (multis vicibus) presserunt me inde a pueritia mea, dicat Israel:

2. Multum presserunt me inde a pueritia mea, neque tamen superarunt me.

3. Super dorsum meum ararunt (verberibus) aratores, longos duxerunt sulcos suos.

4. Jova justus est, abscedit funes improborum.

5. Confundantur (excidant ausis) et cedant retro omnes osores Sionis!

6. Sint ut graminum tectorum, quod, priusquam extrahat (aliquis), exarescit.

7. Quo (gramine) non implet manum suam messor, et (nec) sinum suum, qui colligit (Maurer, *colligat*) mergites.

V. s. H. — *Canticum graduum.*

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea, dicat nunc Israel.

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentia mea: sed non potuerunt mihi.

Supra cervicem meam arabant arantes, prolongaverunt sulcum suum.

Dominus justus concidit laqueos impiorum.

Confundantur et revertantur retrorsum, omnes qui oderunt Sion.

Fiat sicut fenum tectorum, quod statim ut viruerit, arescit.

De quo non implebit manum suam messor, et sinum suum manipulos faciens.

De quo non dixerunt transeuntes: Benedictio Domini super vos, benediximus vobis in nomine Domini.

8. Nec dicunt prætereuntes :

« Benedictio Jovæ ad vos veniat!

Benedicimus (bene precamur) vobis in nomine Jovæ! »

NOTE.

Vers. 1. *A pueritia mea*, temporibus, quibus eram in *Ægypto*. — Vers. 3. Propr. *longum spatium fecerunt sulcis*, etc. — Vers. 6. *Græmen tectorum*, quod in tectis planis ædificiorum nascitur, sed altas radices non agit. Pro *extrahat*, alii *efflorescat*. Quam elegantem felicitatis fluxû imaginem deinde vases «ornat. — Vers. 8. Alius, et sint de eorum numero, quibus non dicunt, etc. Cf. *Ruth. ii, 4*. Verba postrema videntur esse repetitio et confirmatio formulæ præcedentis, parallelismi in gratiam adjecta. Vel, quod placet, accipiendi sunt pro salutatione mutua, ut Chaldaeus, qui his verbis hæc præmisit: *Neque respondent illis*, salutantibus viatoribus messores. Est autem, ait Rosenmullerus, *apud hæc* amabilis antiquitatis, quales sunt multe Homericæ, quod simul tota bene precandi formula refertur et exprimitur, quum satis esset dicere: *Nemo bene precatur talibus*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum.

In Psalmis Gradualibus, ut initio admonimus, vicissim Propheta nunc deplorat ærumnas peregrinationis, nunc dona patriæ celestis laudat, ut tam illæ quam ista ad ascendendum et festinandum hortentur. Quoniam igitur in præcedenti Psalmo multa dixit de bonis Hierusalem: nunc redit ad mala Babylonis, in qua exules sumus et peregrini.

EXPLICATIO PSALMI.

1. SEPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENUTE MEA, DIGAT NUNC ISRAEL. 2. SEPE EXPUGNAVERUNT ME A JUVENUTE MEA, ET ENIM NON POTUERUNT M. III.

Consolatur se populus Dei in tribulatione positus, quod jam sit assuetus talibus angustiis, et semper Deo adjuvante liberatus fuerit. Conveniunt autem hæc verba populo Judæorum, dum in reedificatione templi et civitatis a vicinis gentibus oppugnaretur; et conveniunt etiam Ecclesie Christi, quæ vix unquam ab oppugnatione paganorum, vel hæreticorum, vel falsorum christianorum respirare potuit. At igitur: « Sepe expugnauerunt me a juventute mea, dicat nunc Israel, » id est, populus Dei *Israel* vocatus, non mictur si ab hostibus oppugnatur, quia nihil novi patitur, sed revocet ad memoriam præteritis angustias, et dicat: « Sepe expugnauerunt me inimici mei » jam inde a prima mea ætate; nam vix nata Ecclesia, passa est in Abele persecutionem Cain, ac deinceps sæpissime similia pertulit. Quod attinet ad verba, id solum notandum est, verbum *expugnauerunt* positum esse pro *oppugnauerunt*; nam vox hebraica significat *angustiare*, et vox græca significat *bellaverunt*, et ex versiculo sequenti manifeste colligitur non prevaluisse hostes in populum Dei; proinde pugnasse, sed non expugnasse bellasse, sed non debellasse.

Reddit rationem cur sæpe hostes repelierint prædium, sive pignam; ac dicit causam esse, quia nunquam prevaluerunt: nam si semel prevaluissent, et populum Dei penitus extinxissent, non fuisset opus tot præliis toties renovatis. Verissimum esse quod hic asseritur, Ecclesiastica historia testatur. Illud, *non potuerunt mihi*, vel positum est pro, *non potuerunt in me*, vel subintelligitur aliquid, ut, *non potuerunt mihi nocere*, vel prevalere.

3. SUPRA DORSUM MEUM FABRICAVERUNT PECCATORES, PROLONGAVERUNT INIQUITATEM SUAM.

Quod propriis verbis Propheta dixerat, id nunc per similitudines et metaphoras repetit et confirmat; dicit igitur populus Dei de persecutoribus suis: « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, » id est, supra dorsum *opus* meum arte fabricaverunt utentes dorso meo pro incedo, quam fabri ferrarii assidue percutiunt. In hebreo habetur verbum *דורר*, quod Septuaginta vertunt *fabricare*, et S. Hieronymus *arare*; sic enim ad verbum reddidit: *Supra dorsum meum araverunt arantes* et vere utrumque significare potest

quavis enim non habeamus locum in Scripturis (quod ego sciam), ubi *דורר* significet *fabricare*, habemus tamen *Gen. iv, vers. 22*, et *III Reg. cap. vii, vers. 14*, vocem *choresh*, ab eadem radice, quod significat *fabrum ferrarium*, ex quo sequitur ut *charash*, significet *fabrilem artem exercere*. Neque dubium esse potest quin Septuaginta Interpretes, homines doctissimi, ex nomine *fabri* deduxerint verbum *fabricare*, quod hoc loco non significat, ædificium erigere ex lapidibus et lignis (neptæ enim similitudo videretur, si quis diceret super dorsum hominis domum, vel ædificium quodlibet fabricari); sed, ut diximus, significat juxta proprietatem vocis hebraicæ, fabricare instrumenta ferrea super dorsum, quasi super incedem; quæ similitudo significat assiduum et durissimum persecutionem: nihil enim crebrius et fortius percuti solet, quam incus a fabris. Idem significatur verbis sequentibus, « prolongaverunt iniquitatem suam; » prolongatio enim iniquitatis est continuatio persecutionis, quam semper boni patienter a malis. S. Hieronymus vertit, *prolongaverunt sulcum suum*. Sed quavis vox hebraica, quæ nunc habetur in hebraico textu, significet *sulcum*; tamen si una littera postponatur, vel altera anteponatur, significabit *iniquitatem*, et hoc modo sine dubio legerunt Septuaginta Seniores; et quod littera *vau* debeat anteponi, perspicuum est ex eo, quod ubi nunc est, otiosa est et supervacanea. Itaque Septuaginta non legerunt *למענתם*, *sulcum suum*, sed *למענתם* *iniquitatem suam* a voce *avon*, quæ est *iniquitas*. Sed licet nos hoc modo concordemus lectionem græcam et latinam cum hebraica, et sententiam Vulgatæ lectionis omnino sequendam esse existimemus, tamen non negamus lectionem S. Hieronymi habere etiam bonum sensum, si ita exponatur: *Supra dorsum meum araverunt arantes, prolongaverunt sulcum suum*, id est, supra dorsum meum jugum gravissimum posuerunt, et me quasi bove abusi araverunt arantes, et non parvo tempore me jugum ferre compulerunt, sed tempore longissimo, quoniam longissimum sulcum ducere voluerunt.

4. DOMINUS JUSTUS CONCIDET CERVICES PECCATORUM: CONFUNDANTUR ET CONVERTANTUR RETRORSUM OMNES QUI ODERUNT SION.

Consolatur nunc Propheta populum Dei, prædicans non procul abesse vindictam divinam in impiis persecutores justorum, quasi dicat: Bono animo estote, justi, quoniam persecutores quidem vestri injusti dorsum, sive cervicem vestram nunc premit: sed paulo post Dominus justus juste cervices ipsorum non premet, sed concidet, et in frustra comminuet gladio suo, ut nunquam amplius vobis nocere possint; et tunc demum confundentur, qui antea superbe exultabant, et convertentur retrorsum fugientes et caedentes omnes illi qui oderunt et persequen-

tur populum Domini. Observa *primo*, illud, *concidet*, in textu græco et hebraico esse in præterito, *concidit*. Sed tamen S. Hilarius et S. Augustinus legunt et exponunt, *concidet*; proinde videtur fuisse varia lectio in textu græco, quam illi secuti sunt. Hebraica vero lingua facile patitur mutationem temporum, ut possimus præteritum accipere pro futuro. Itaque non est facile mutanda lectio nostra latina. Sed sive legamus *concidit*, sive *concidet*, sensus constat. Deus enim jam concidit cervices multorum persecutorum, ut Pharaonis, Nabuchodonosoris, Balthasaris, Antiochi, Neronis, Domitiani, Diocletiani, et similium; et in futuro etiam concidet cervicem omnium aliorum, qui similiter persecutores piorum, vel erunt, vel sunt. Observa *secundo*, pro verbo *cervices*, in hebræo esse *laqueos*, sive *funes*; sed verisimile est Septuaginta non legisse *קנה*, ut nunc est in hebræo, sed *קנה*, quod *cervices* significat, *sive dorsum*; nec minus verisimile est Davidem conservasse eandem similitudinem, et sicut dixerat *supra dorsum meum*, ita postea addidisse *concidet dorsa*, ut ostendat simili pena puniendos peccatores, sed graviore. Observa *tertio*, quod dicitur Deus *concidere cervices peccatorum*, intelligi de peccatoribus superbis, vel obstinatis; nam peccatoribus, qui humiliter confitentur peccata sua, et emendare cupiunt, Deus non concidit cervices, sed medetur languoribus ipsorum. Observa *quarto*, illa verba, *confundantur et convertantur retrorsum*, non esse proprie imprecationem, sed prædictionem, ut sæpe monuimus. Sed si quis velit accipere, ut verba sonant, poterit pie imprecationem exponere, ut nimirum sit imprecatio bonæ confusionis, quæ penitentiam adducit, et conversionis a peccatis ad Deum; sed prior expositio est magis ad litteram.

5. FIANI Sicut FENEM TECTORUM, QUOD, PRIUS-QUAM EVELLATUR, EXARUIT.

6. DE QUO NON IMPLEVIT MANUM SUAM, QUI METIT, ET SINUM SUUM, QUI MANIPULOS COLLIGIT.

Alia est imprecatio, quæ similiter predictionem notat: significat enim brevissimam fore persecutorum felicitatem, et mirabili amplificatione comparat eam feno, quod est res per se vilis et fragilis, et, sicut dicitur in Evangelio: « hodie est, et cras in cibum militum; » sed non contentus feno comparasse, addit similem esse feno, quod non in campis, sed in tectis domorum nascitur, id est, herbe minutissimæ, quæ nascitur super tecta, quæ nullius est pretii, nullique usui apta: ac propterea nemo illam æteli, neque in manipulos redigit, sed arescere et perire permittit. Sed quavis hæc amplificatio sit apud nos, qui nihil videmus vilius et fragilius, tamen cum ad iudicium novissimum venerimus, fortasse hæc non amplificatio, sed extenuatio nobis videbitur, quid enim erit tunc cernere viros quondam potentissimos et ditissimos, et qui se domos suas

regnis et imperiis stabilivisse crederant, cernere, inquam, abjectos proci in locum totius mundi infimum? Et qui delictis et voluptatibus assueti, ne levissimum quidem incommodum ferre poterant, sempiternis cruciatibus addictos videre, sine ulla consolatione in aeternum perseveraturos?

7. ET NON DIXERUNT QUI PRÆTERIBANT: BENEDICTIO DOMINI SUPER VOS: BENEDIXIMUS VOBIS IN NOMINE DOMINI.

Quia dixerat fœnum tectorum non solere meti et colligi, addit non futurum etiam, ut messoribus ejus a prætereuntibus benedicatur, quomodo benedici solet messoribus tritici, vel fœni, quod in campis nascitur et crescit; quod pertinet ad majorem confusionem iniquorum, qui fœno nascenti in tectis comparati sunt. Dicit igitur: Non

contigit vobis, neque continget ut qui transeunt per vias benedicant iis qui vos metunt; nulli enim vos metent, sed qui tecta purgant projiciunt vos in ignem, vel in cloacam. Quamvis autem benedictio prætereuntium proprie ad messorum pertineat, tamen redundat etiam in id quod metitur; precantur enim prætereuntes, ut copiosa et matura sit messis; sic igitur benedictionis carentia et privatio redundabit in ipsos iniquos, quibus in judicio novissimo nemo benedictus, nemo eorum miserabitur; sed ab omnibus despicientur et contemnentur, quod ad maximam eorum ignominiam pertinebit. Nemo igitur illis dicit: «Benedictio Domini super vos;» neque dicit: «Benedicimus vobis in nomine Domini;» sed contra potius a Christo judice et ab omnibus Sanctis ejus dicitur: «Ite, maledicti, in ignem aeternum.»

PSALMUS CXXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

De profundis clamavi ad te, Domine: 2. Domine, exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

3. Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit?

4. Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus: 5. speravit anima mea in Domino.

6. A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.

7. Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.

8. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

Argumentum. — Totius populi, ut versus duo postremi ostendunt, preces continens Psalmus, in exilio compositus. Strophae duæ: vers. 1-4, precatio; 5-8, spes.

1. *Canticum ascensionum.*

Ex profundis (aquis, i. e. mersus malis) voco te, Jova.

2. Jova, audi vocem meam, sint aures tuæ attentæ voci deprecationis meæ.

3. Si delicta serves (memoria; Hengstenb. *observes*), Jova, Jova, quis stabit (non condemnabitur)?

4. *Minime vero*: nam tecum (apud te) est donatio, ut timearis (colaris, ut Deus misericors).

V. s. h. — *Canticum graduum.*

De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam:

Fiant aures tuæ intendentes ad vocem deprecationis meæ.

Si iniquitates observabis, Domine, Domine, quis sustinebit?

Quia tecum est propitiatio: cum terribilis sis. Sustinui Dominum, sustinuit anima mea: et

verbum ejus expectavi: anima mea ad Dominum: a vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam, expectet Israel Dominum.

Quia apud Dominum misericordia, et multa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.

5. Opperior Jovam, opperitur anima mea, et verbum ejus expecto.

6. Anima mea *expectat* Jovam, magis quam custodes mane, custodes mane.

7. *Expecta*, Israel (alius, *speret Israel*), Jovam, nam cum Jova (apud Jovam) est gratia, et multum cum eo liberationis (vel *redemptionis*).

8. *Isque liberabit* (vel *redimet*) Israelem ab omnibus delictis (delictorum pœnis) ejus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum Graduum Salomonis.

Brevis hic Psalmus est, sed plenus saluberrima doctrina, ut non sine causa in Ecclesia præter ceteros frequenter; unus est ex gradualibus, quia deplorat miseriam exilii; unus est etiam ex penitentialibus, quia docet rationem agendi veram penitentiam; pro defunctis quoque recitari solet in Ecclesia frequentissime, quoniam si dicitur in persona anime in purgatorio detentæ, omnia optime quadrant: nam et anime illic sunt in quodam profundo, et ascendere cupiunt, et expectant misericordiam Dei per Redemptoris nostri pretium. In summa tria continet, orationem ad Deum, exhortationem ad populum, et prædicationem redemptionis future.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DE PROFUNDIS CLAMAVI AD TE, DOMINE: DOMINE, EXAUDI VOCEM MEAM.

Oraturus Propheta Deum, primo postulat audientiam, deinde exponit petitionem suam. Audientiam postulat in primis duobus versiculis. Incipit autem a similitudine hominis jacentis in ima valle, vel in profundo puteo, qui nisi magna voce clamet, non potest exaudiri ab iis qui sunt in altissimo monte; et vere aptissima similitudo est: nam licet Deus sit ubique per essentiam et potentiam, tamen ratione dissimilitudinis homo peccator longissime distat a Deo. Deus enim semper est justus et beatus, et in altis habitat; homo peccator semper est malus, et miser, et similis Jonæ prophete, qui cum Deo nolisset obedire, dejectus fuit non solum in profundum maris, sed etiam in profundum ventrem ceti; et tamen inde clamans exauditus est: oratio enim fervens omnia pervumpit et penetrat. Dicit autem David: «De profundis,» non *de profundo*, quia verus penitens ex duobus profundis clamare debet: ex profundo miserie, tanquam ex valle lacrymarum, sive, ut in alio Psalmo dicitur, ex luto fœcis et profundo lacu; et ex profundo cordis, id est, ex intima consideratione et cognitione propriæ miserie: qui enim non cogitat et non

cognoscit profundum in quo est, non curat inde ascendere, sed contemnit; et sic in majus profundum cadit, juxta illud Prov. xviii: «Impius cum in profundum venerit, contemnit;» qui autem profunda consideratione intelligit se exilium esse, peregrinum, et in magno periculo versari, ne forte ad patriam nunquam perveniat, et quod infinite miserie est, se jam in inferno inferiore, si non presentia, certe merito peccatorum suorum jam locum habere cœpisse, non potest non toto corde horrere et pavere, et magno affectu clamare ad eum, qui solus potest eum ex tam horrendo profundo eripere, et manum ad ascendendum porrigere. Sequitur: «Domine, exaudi vocem meam,» id est, quamvis in profundo sim, et tu in altis habiles, tamen quia magna voce clamo, potes me exaudire; ideo peto ut exaudias vocem meam.

2. FIANT AURES TUÆ INTENDENTES IN VOCEM DEPRECATIONIS MEÆ

Non sufficit ut quis magna voce clamet, ut audiat, sed requiritur ut is ad quem clamatur, attendat. Sæpe enim fit ut quis ita animum defixum habeat in alia re, ut non attendat ad vocem loquentis secum: et tunc frustra sonitus verborum pulsat ad aures ejus. Deus autem om-